

Erik Rosenberg

- en föregångare i Oset

“ett föredöme för ungdomen och som sådan en ledstjärna in i en framtid som också skall kunna erbjuda oss naturens alla under”.

VOTUM

EN GUIDE TILL
**OSET OCH
RYNNINGEVIKEN**

CLAS THOR | TORBJÖRN ARVIDSON

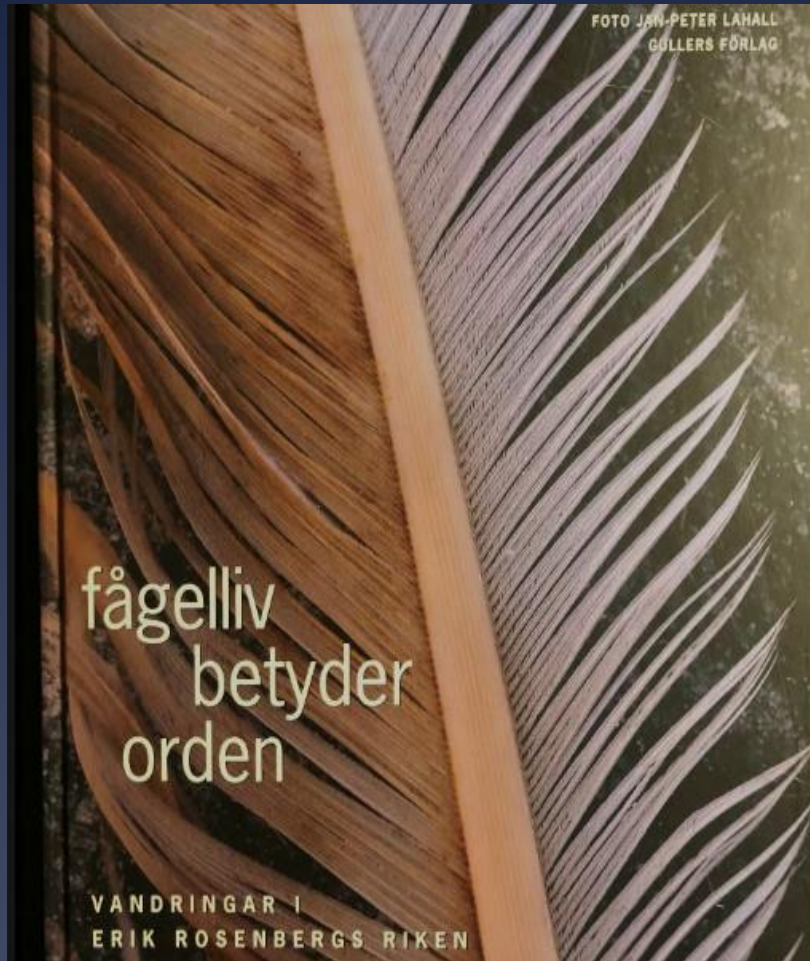
Erik Rosenberg

Fåglar i Sverige

AWE/GEBERS

En biografi

- * Boken om hans liv gavs ut 2002 inför 100-årsminnet av hans födelse.
- * Erik Rosenberg föddes i Visnums-Kil i Värmland, intill Vänern.

Friheten i Ansgård – ett av uppväxthemmen

Momyra – tillhörde under Eriks uppväxt Karl i Myra. Han var fiolspelare och potatisodlare och en som Erik gärna besökte som pojke. 1943 blev det hans "fågelakademi".

“Rosenbergstugan”

Fridolf – Erik - Karl Erik Gellner – okänd – Ragnhild – Gerda
samlade 1931 – förmodligen i egnahemmet i Örebro

”Erik hade ingen kikare eller några fågelböcker, bara folkskolans naturlära och en katalog över Biologiska museet i Stockholm att titta i.

Han var därför mycket glad när Rickard i Bengtsgård sköt och gav honom någon hackspett eller dylikt så han fick titta sig riktigt mätt.”

Berättat av Gerda Rosenberg när sonen Erik fyllde 50 år.

”Nu lell ä dä allt du passer dä, Erk.
Hagkärrsbäsen ä i farta.”

Inför uppbrottet från Värmland

”Jag ska flötte te
Örebro i höst å där
finns elektriskt ljus. Jag
ska gå upp på slottet å
räcka lång näsa åt er.”

Till Örebro

Sommaren 1912 kommer han till Örebro och börjar på Karro.

Här porträtterad 1917 på I 3 där familjen bodde.

”Jag minns hur allvarsamt och tyst det var i första och andra bataljonen, det var närkingarna. Men i tredje sjöng och skrattade värmlänningarna.”

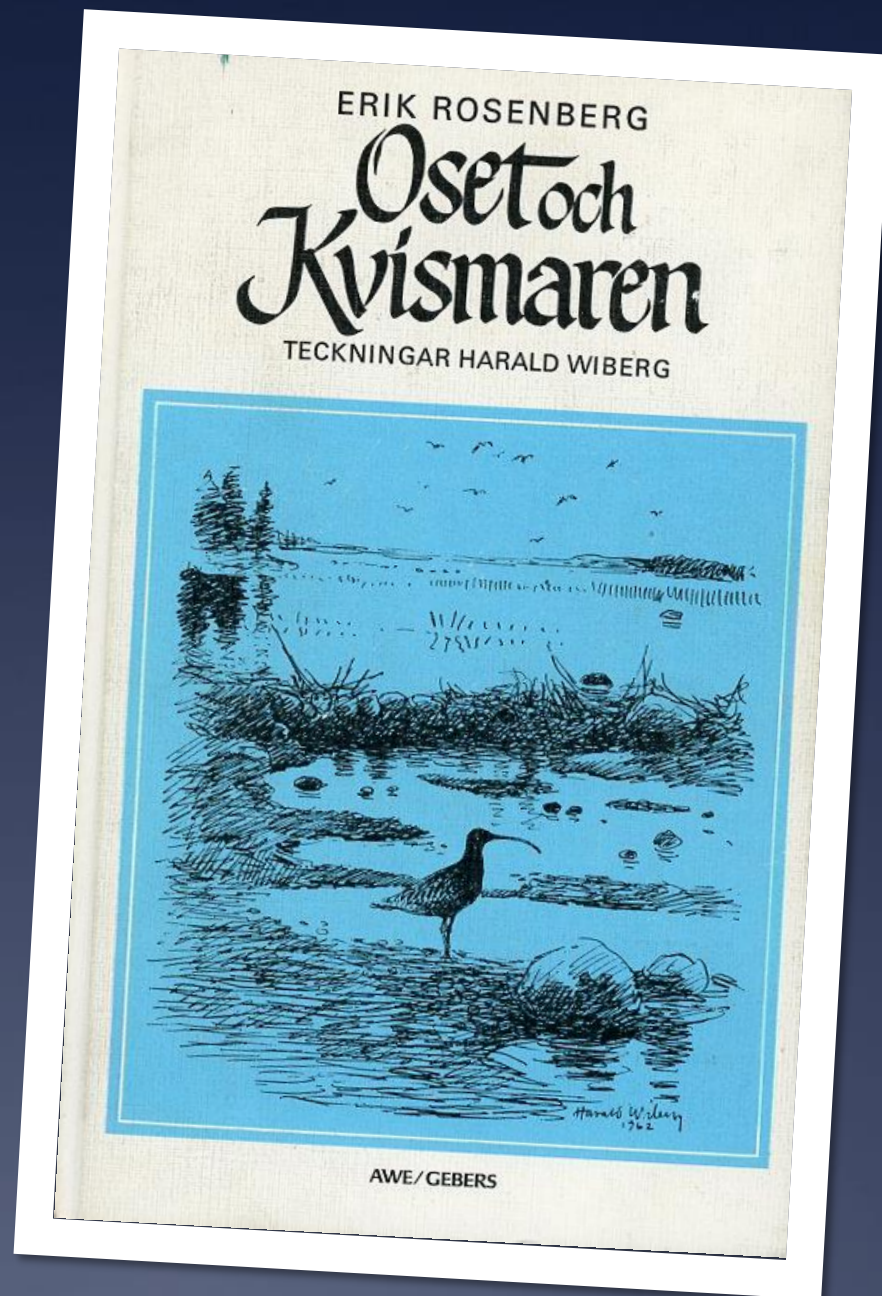

Debutboken kom ut 1934

"Vi har här att göra med en av de finaste fågelböckerna i nordisk litteratur. Rosenbergs beskrivningar av särskilt rördrommen, kärrhöken och jordugglan är med sina fascinerande karaktäriseringar unika. Som helhet utgör verket ett koncentrat av oöverträffad fältornitologiska observation.

Stilen är frisk som en vårvind över Hjälmarens."

Sven Rosendahl i en recension av senare nyutgåva.

Oset på 1930-talet – en del av Örebro's "vilda baksida".

”Per Albin Hansson ledde byggandet av folkhemmet – Erik Rosenberg skötte fåglarna i det.”

Året 10. aug. 1941: expeditionsledare Erik Rosenberg (med kikaren.)

Ute i fält för att spela in till radion

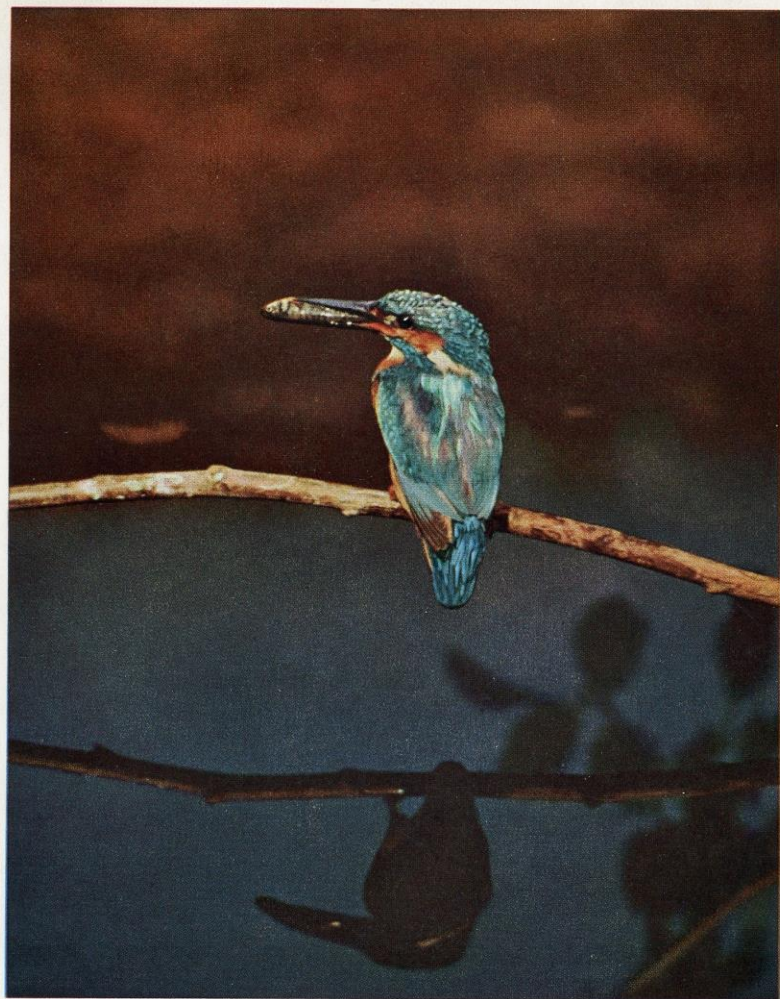
Erik Rosenberg och Sten Wahlström: "Högen", Öst
3/5 1970

John
Kuntzberg

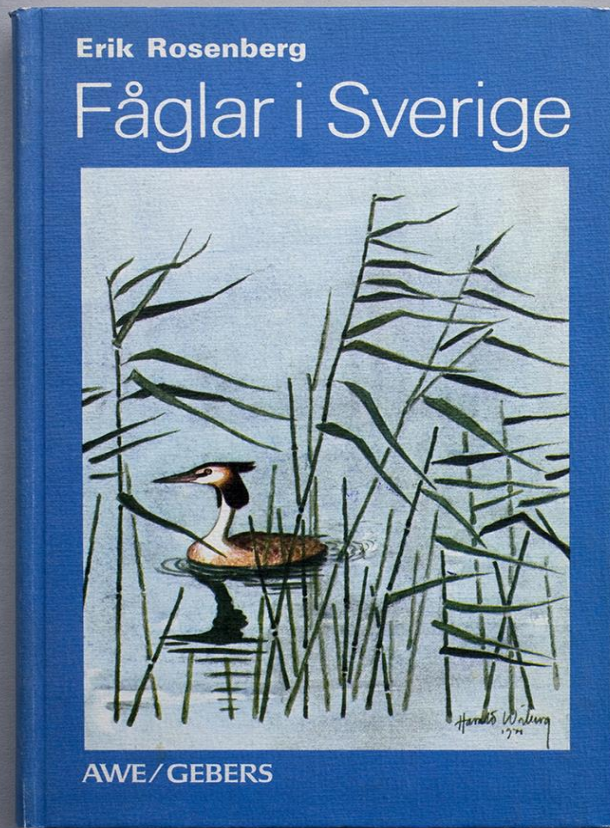
Uppvaktning på 50-årsdagen 1952

FESTSKRIFT®
TILLÄGNAD
ERIK ROSENBERG

En klassiker i svensk fågellitteratur

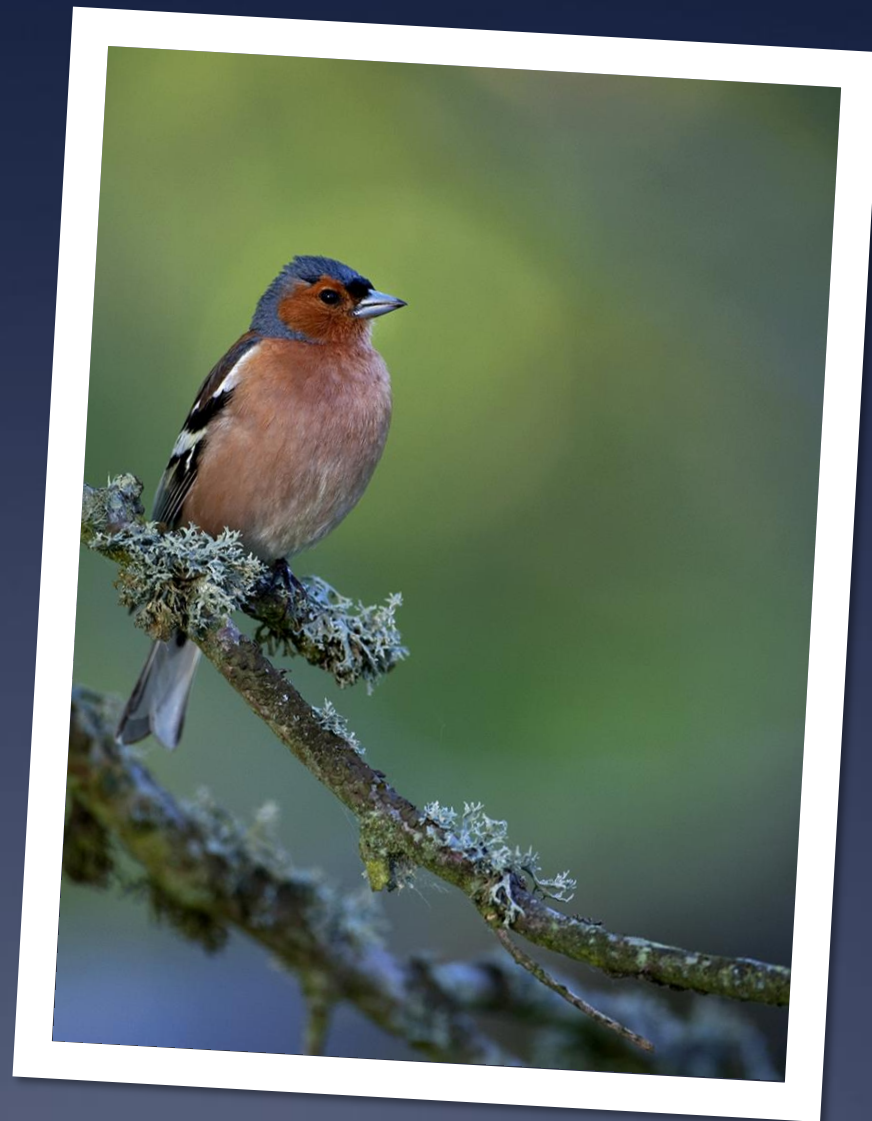

Rosenberg som fågeltolk:

Arbetade länge med att tolka och översätta fåglarnas språk till till snabblästa karakteristiker och beskrivningar hur de låter på svenska.

"I många trakter kan man träffa på bofinkar som låter ungefär som si-si-si-si-ja-ja-ja-ja- ä bolschevik."

En förebild hade han i Sven Nilssons *Skandinavisk Fauna* från 1858.

Så här beskrev han "Karakiet"

Tättingar Sångare 305.

då och då far han ut i ett *kraftigt knarrande* följt av ett *gällt skriande*.
karre karre karre ki-ki-ki! Holländarna kalla också fågeln
»Karakiet»: Utmärkande är vidare att de korta stroferna åtskiljas av
3-4 sek. paus. En trastsångarsång kan låta: Karr karr karre tsi
— julli julli bru bru — vorre vorre vorre ziepp
— karre karre ki-ki-ki ... Tidigt om morgnarna brukar trast-
sångaren sitta fullt synlig högt uppe på ett vasstrå eller i en videbuske
i sumpmarken och sjunga. Hans varningsläte är karrrr. I övrigt för
han samma liv som sin mindre släkting i framför allt rörvassar, men i
viss grad också i kaveldunsfält. *Boet är dubbelt så stort som rörsångarens*.
Om våren kommer trastsångaren i början av maj och flyttar bort i sep-
tember. *Vintertillhållet är Afrika söder om ekvatorn*. 8A:2.

GULSÅNGAREN (Bastardnäktergalen) *Hippolais icterina* (Vieill.) —
13 cm (färgpl. s. 336)

liknar en lövsångare men är större och gulare, har gråblå ben, är mer

gräsiga strandängar i södra Sverige, framför allt vid Öresund, men även vid några skånska insjöar, på Öland samt vid Hornborgasjön, Tåkern och Bråviken. *C. a. schinzii* har kortare och rakare näbb och mindre svart på buken än den nordliga kärrensnappen. På fjällhedar och myrar ovan trädgränsen häcka här och där kärrensnappor, som till större delen synas vara av den långnäbbade nordostliga tundraförmen, men också ha inslag av den kortnäbbade, atlantiska kustformen. Vid häckplatserna spelar hanen. Han flyger raskt fram, bromsar upp med högställda darrande vingar och låter höra ett dämpat, surrande *kyrrr yrr-yrr-yrr-yrr-yrr*, det låter som en snurra, mot slutet med hastigt avtagande tonstyrka. Vid boet gå fåglarna troskyldigt helt nära besökaren och sträcka ibland upp sig för att fixera honom samt utstöta ibland sitt surrande visselepipläte. De fyra grönaktiga, brunfläckiga äggen ligga i bale i gräs- eller tuvmarker. Båda makarna ruva. Kommer man ungarna för nära flaxa föräldrarna i gräset, spela vingbrutna och söka som många andra små vadare dymedels locka bort fienden. Om vintern träffas kärrensnapporna vid Väst-europas och Afrikas kuster. 3B:3.

SYDLIGA KÄRRSNÄPPAN *Calidris alpina schinzii* (Brehm) — 20 cm

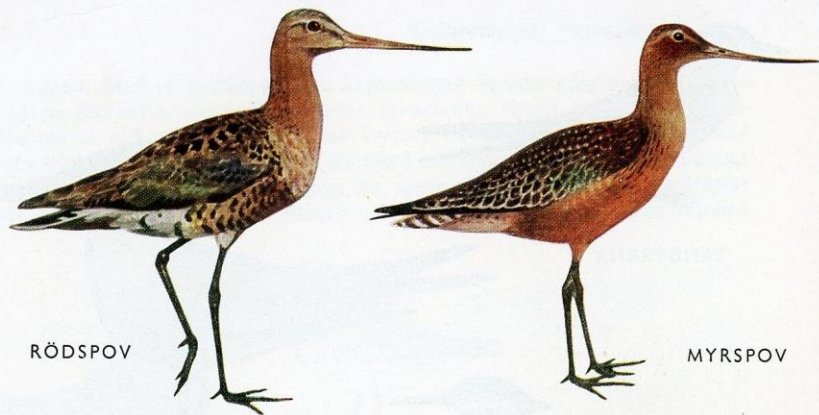
Se ovan om Kärrensnappen!

SPOVSNÄPPAN *Calidris ferrugineus* (Pont.) — 21 cm (färgpl. s. 97)

liknar rätt mycket kärrensnappen, med vilken hon ofta sällskapar, men hon är större och sirligare, har längre, ännu mer bågböjd näbb och högre ben. Den gamla fågeln är på undersidan kopparröd om sommaren. Då fågeln börjar rugga till vinterdräktens vita undersida, kan den verka nästan rosenröd. Ungfågeln är gråaktig på ryggen, undertill vit. Ett bra märke på fågeln är den helvita övergumpen, utan kärrensnappans svarta mittstreck. Även på låtet går det att känna igen spovsnäppan. Locklåtet liknar något kärrensnappen men ligger högre och är mer klingande och dessutom tvåtonigt *kyrrr-itt*. På långt håll kan man någon gång vara osäker på om det är fråga om spov- eller kustsnäppa till följd av den rätt likartade färgteckningen. Men vid närmare skärskådan faller spovsnäppans långa näbb, eleganta hållning och smäckrare växt i ögonen. Fågeln hör hemma på högre tundror i norra Sibirien och kanske i Nordryssland och visar sig i Sverige praktiskt taget blott under höststräcket. Men hon kan då vara rätt talrik på rastplatser vid de sydsvenska kusterna och icke direkt sällsynt i Mellansverige. Utom med sina närmare släktingar slår hon gärna följe med brushanar. 3B:3.

KUSTSNÄPPAN *Calidris canutus canutus* (L.) — 26 cm

är den största av *Calidris*-snäpporna — de knubbiga, kortbenta och »allvarliga» s. k. småsnäpporna — och kan på närhåll genast bestämmas, den gamla fågeln på den roströda undersidan och den mörka, något vit-skäckiga ryggen, ungfågeln på den gråa dräkten med »fiskfjällsmönstret»

RÖDSPOV

MYRSPOV

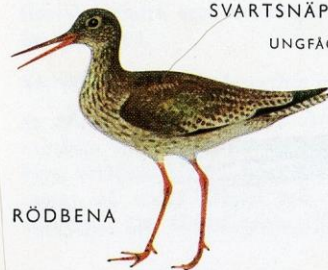

DVÄRGBECKASIN

BRUSHANAR

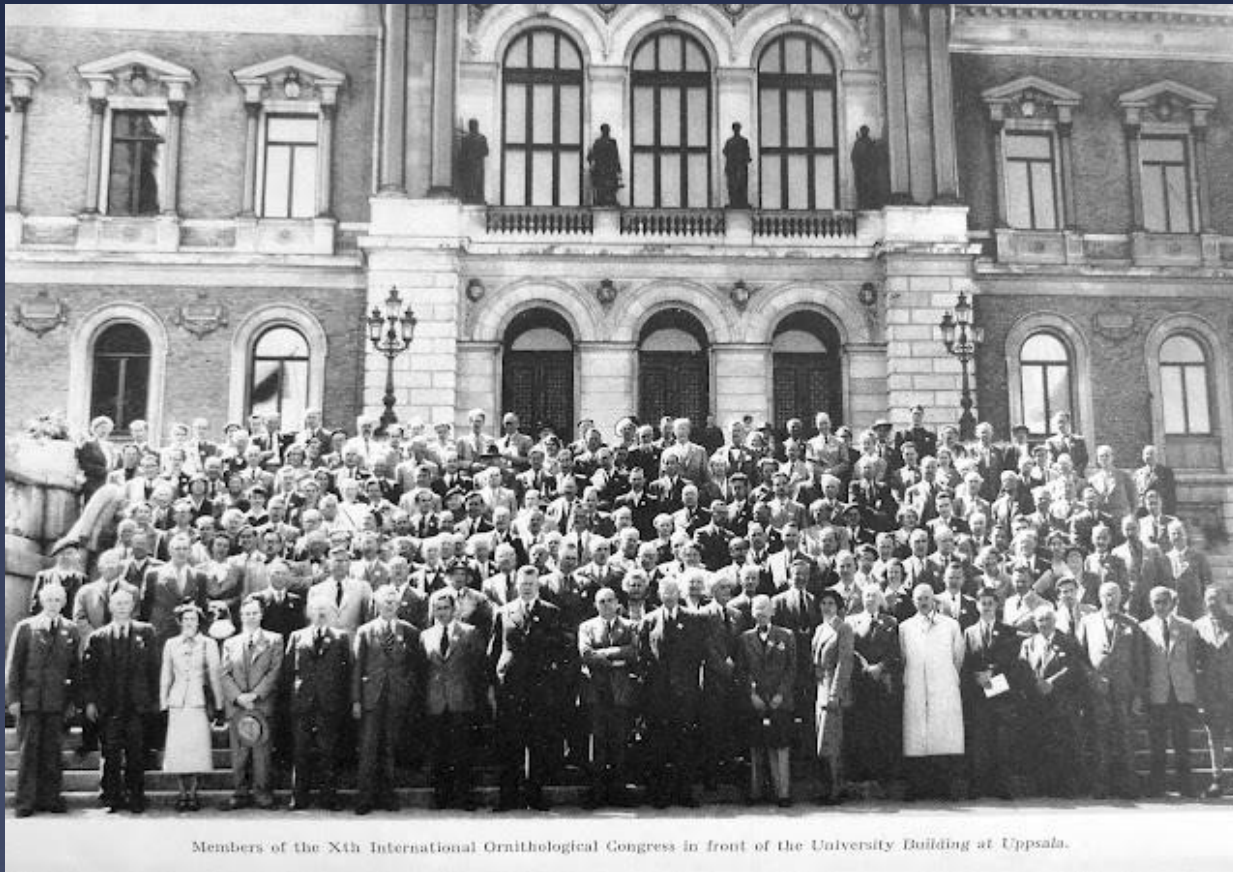
STÖRRE STRANDPIPARE

SVARTSNÄPPA
UNGFÅGEL

RÖDBENA

NORDLIG LJUNGPİPARE

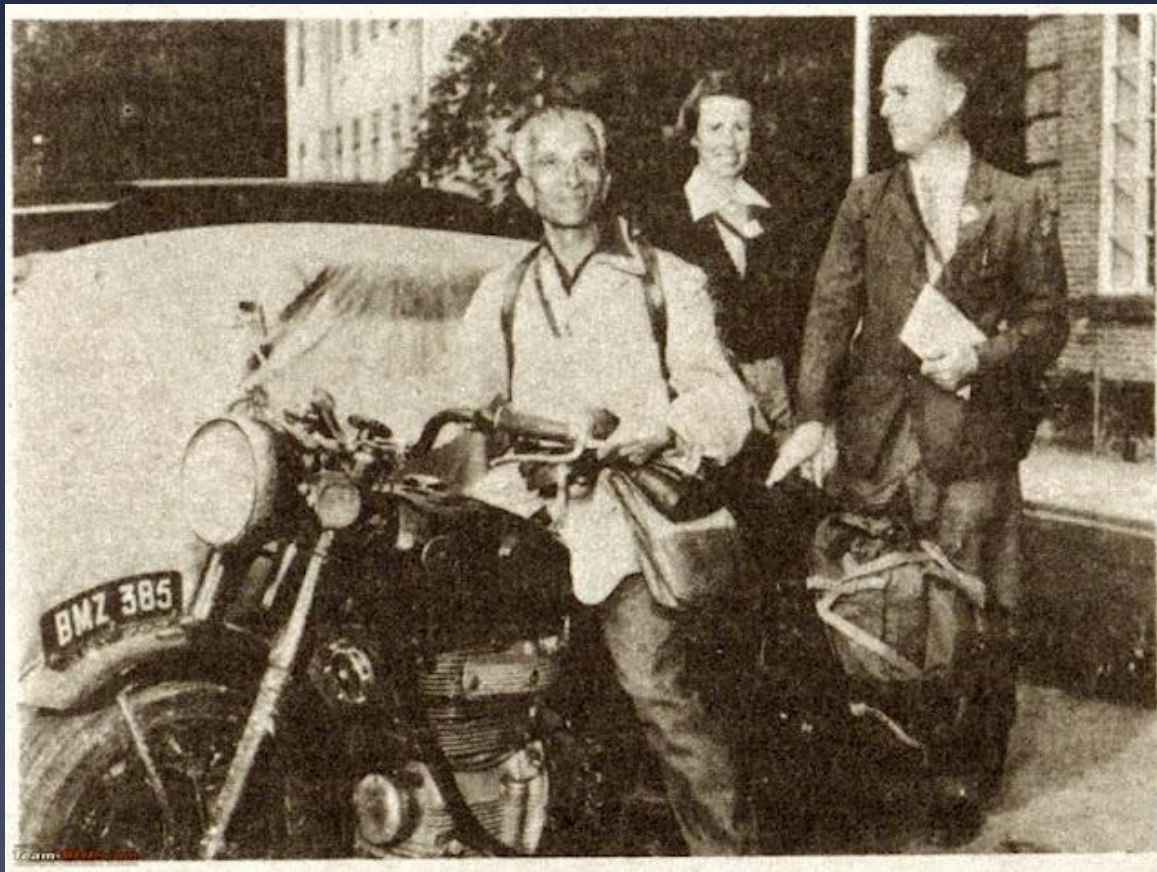
Internationell världskongress för ornitologer i Uppsala sommaren 1950

Members of the Xth International Ornithological Congress in front of the University Building at Uppsala.

Han kom på en Sunbeam – hur långt hade
Sálim Ali egentligen kört?

Område för
område –
upplaga efter
upplaga

Genom sina böcker bygger
Sálim Ali precis som Erik
Rosenberg upp sin berömmelse
som ornitolog.

Bygger skrivandet på minutiösa
anteckningar – dels i en
"huvudbok", dels i mindre
anteckningsböcker från de olika
expeditionerna.

**INDIAN
HILL BIRDS**

BY SÁLIM ALI

WITH 64 ILLUSTRATIONS IN COLOUR BY G. M. HENRY

OXFORD UNIVERSITY PRESS

Färgbilderna gör det lättare för ornitologerna ute i fält

91. Ruff and Reeve. *Philomachus pugnax* (Linnaeus)
HINDI NAMES: Geh-wala, Bāgbād
Handbook Vol. 2

Size: Male (Ruff) = Partridge; female (Reeve) = Quail +. Field Characters: A rather dumpy greyish brown wader with bold scaly patterned upper plumage and relatively short sandpiper-like bill. In flight a narrow white wing-band and whitish patches on either side at base of tail, suggestive clues. Sexes alike, but Reeve considerably smaller. In summer plumage, sometimes partially acquired before emigration (April/May), Ruff extremely variable with much black, white, purple, chestnut, and buff in it, and with a peculiar ruff and ear tufts. Reeve as in winter, but blacker above. Flocks on marshes and tidal mudflats, etc. Distribution: Winter visitor to practically all India; Bangladesh; Pakistan; Ceylon; Burma. Commoner in N. India. Breeds in temperate Europe and N. Asia. Habits: Gregarious; on first arrival in N. India sometimes seen in enormous concentrations. Behaviour, food, etc. not markedly different from other migrant waders, but takes larger quantities of weed seeds. A good sporting bird. Ruff best known for its promiscuous breeding habits and its fantastic communal sparring tournaments or courtship displays. A number of Ruffs in variegated breeding plumages gather at selected spots known as "leks" or "hills", each occupying an adjacent "territory" of a few square inches. The neighbours posture threateningly with ruff and ear tufts erected, legs flexed, head lowered, bill pointing to ground, and tilt and leap at one another. Ready-to-breed females visit the "hills" from time to time and mate with the Ruff of their choice. He takes no part in the nesting chores.

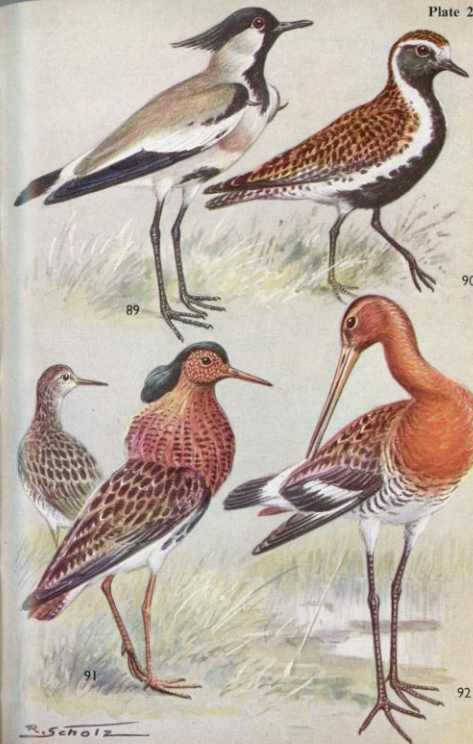
92. Blacktailed Godwit. *Limosa linosa* (Linnaeus)
HINDI NAMES: Gudra, Gairiya, Jangra, Khag, Matgūghā
Handbook Vol. 2

Size: Partridge +. Field Characters: A variegated brown and white wader very like the Whimbrel or Curlew (95) in general effect, but with a slender, straight, slightly upcurved bill. In flight the broad black band across end of white tail, and a white band along the trailing edge of the wings are diagnostic points. In summer plumage, sometimes acquired before emigration in March/April, the head, neck, and breast become rusty red (as illustrated). Sexes alike. Small parties or large flocks on marshy shoals and tidal mudflats. Rarer, and sometimes seen in association with the above in Pakistan and NW. India, is the slightly smaller and relatively shorter legged BARTAILED GODWIT (*Limosa lapponica*). Shorter legs, barred (instead of black-ended) tail, white rump, and absence of white wing-bands are its distinguishing characters.

Distribution: Winter visitor to practically all India; Bangladesh; Pakistan; Ceylon; Burma; in two races which breed from N. Europe and E. Siberia to Japan. Habits: Similar to those of the Curlew and Whimbrel. Keeps to marshes of both fresh and brackish water, often in large close-packed flocks and in association with other waders. Food: Worms, molluscs, crabs, insects. Godwits are excellent for the table, and this combined with their swift flight and ever watchful alertness makes them good sporting birds, eagerly sought by sportsmen.

46

Plate 23

Sálim Ali fær se Oset

+ ” där fiskgjusen skär ned i vattnet som en diskus”

Expedition på Svartån förbi Oljehamnen

"Biologer var till Nesholmen. Oljehamnen är avfolkad. Bensinstyggs har införts
25/3 1950

Medlemmarna i Ornitologiska Klubben skötte Osetvakten, grävde och spanade efter fåglar.

Laguner för "färsk-vatten" skall skapas.

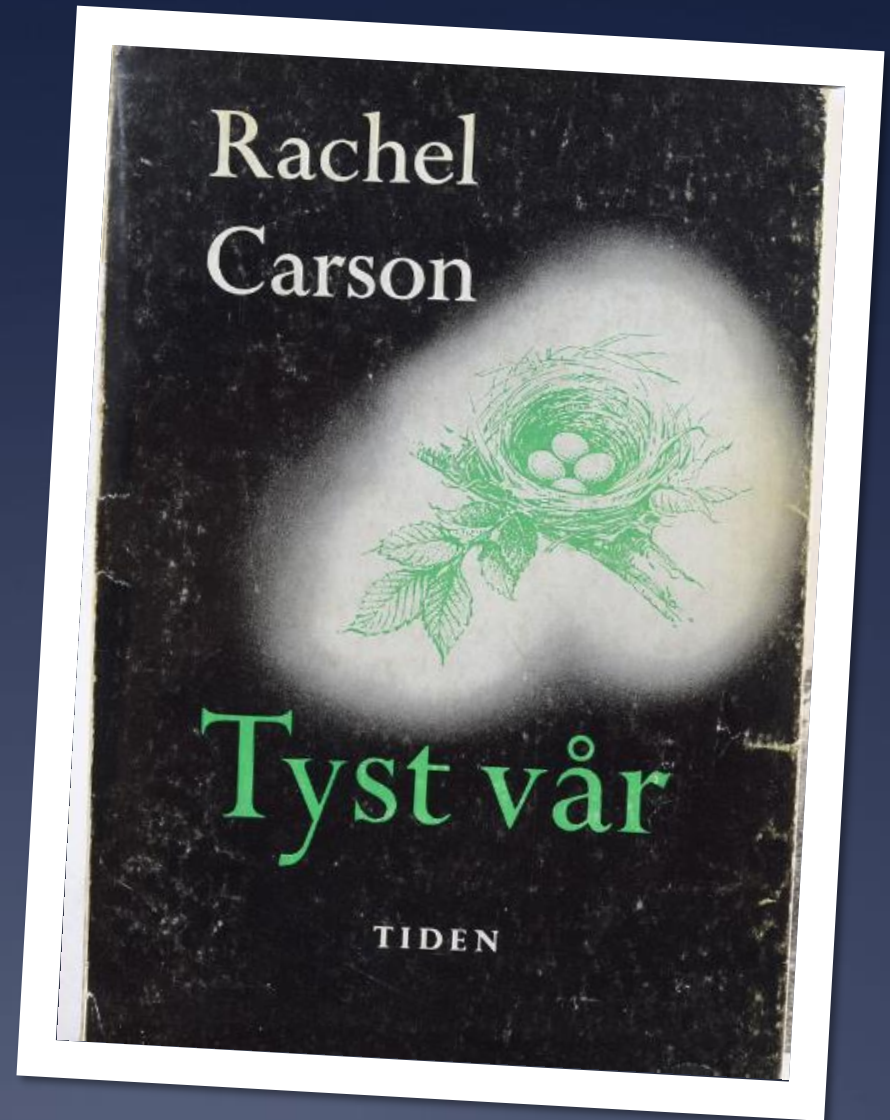
Lars Knut Berg
7/9 1953.

En bok som väckte världen

Hur skulle det vara att möta en
vår utan fågelsång?

När den amerikanska
marinbiologens bok kom 1962
slog den larm om hur
bekämpningsmedlen inte bara
tog död på skadedjruen utan
även arter längre upp i
näringskedjan – som småfåglar
och rovfåglar.

Prisbelönad

1966: Fick Erik Rosenberg Linnémedaljen av Kungliga Vetenskapsakademien, bland annat för sina många decenniers fågelobservationer och som genom genom sin noggrannhet kommit att utgöra ett mycket värdefullt material vid upptäckten och bedömningen av biocidernas roll i större sammanhang i vårt land."

Samma år införs förbud mot kvicksilverbetning av utsäde.

Den sista spaningen

Erik Rosenbergs "testamente"

"Av den svenska fågelvärlden har jag nog fått bekanta mig med allt som hör hemma här och jag vill att allt detta ska finnas kvar för framtiden, så att de som kommer efter oss också ska kunna få glädje av samma rika fågelupplevelser."

Ur samtal med filmaren Boris Engström

En vän minns honom:

- * "Rosenbergs tålmod i fält var legendariskt. Han ville, han måste själv se och höra allt – hos alla arter, i alla väder, under alla årstider – i ofta vådlig glömska av hälsans bräcklighet."
- * "I hans kunnande låt äkthetens, sanningens tyngd, där låg fantasi och hängivenhet."
- * *Tore Hanson, konservator i Örebro.*

Med
följeslagaren
Murjek

JB
1960